

Марисині коси

Цієї ночі місяць світив особливо ясно. Заглядав у причілкове вікно, висів над старою грушкою, що тремтіла тутим листям, підсилював світло великої лампи на гаку під стелею. У хаті метушилася челядь, гублячи свої тіні на шклі образів, що висіли над ліжком. На кухні у великому баняку закипала вода, наготові стояли дерев'яні ночви, застелені чистим білим рядном. Ясько вкотре тривожно міряв кроками своє подвір'я, очікуючи дитячого крику. Ганна, мокра від болю і поту, підминала ногами простирадло. Погляд зболених очей спрямовувала на домашніх, наче очікувала виroku. Повитуха Явдоха чомусь незрозуміло заковувала очі догори, час від часу беручи себе за голову. Мала Маринка з розтріпанім чорним волоссям незвично мовчала. Просидівши якийсь час, нагадала, що хоче до мами, і тихенько квилула. Раптовий жіночий крик, здавлений, нелюдського тембру розпанахав хату навпіл. За ним — слабенький дитячий.

— Матко Боска, дякуємо, нарешті розродилася! Ясю, Іване, — кричить Явдоха, вмиваючи дитя. — Синочок у тебе, чорнявий, гарний!

Ясько влетів з двору — і притьма до ліжка. Охопив безсилі руки дружини, притис до свого обличчя і відчув їхню в'ялість. Вони ковзали, наче хотіли запам'ятати його, і водночас шукали спочинку. Як дві зранені птиці.

— Ганнусю, що з тобою?

Вона дивилася на нього з ясною усмішкою щастя, в якій уже вигасало життя.

— Люди, вона помирає, — шепотів, наче той шепіт мав їй допомогти, — врятуйте її.

Раптово заплакала мала Маринка, розтираючи кулачками очі. В пелюшках копошився і нагадував про себе народжений хлопчик. Сховався місяць — свідок нічної трагедії. Синява у вікні віщувала початок нового дня. Хлопчик обертав голівкою і смоктав пелюшку. Далі зривався на крик, вимагаючи маму. «Мартинко», — думав Ясько і мовчки дивився на сина. Він давно так хотів його назвати. Зараз був безпорадніший за малого.

— Ясю, — долігало до вух, — дитя їсти просить. Віднеси дитину до Настуні з оболоні, вона недавно родила, може, погодує.

Ясько сидів край стола, охопивши голову. Йому здавалося, що він у хисткому човні і не може зійти на берег.

— Тату, їці, хоцу мами.

Ганнуся лежала рівно, із загадковою усмішкою жінки, що подарувала світу сина.

Ясько ніс у сповиточку дитя до Настуні Нагірної, щоб погодувала бодай тим, що залишилося після своєї дитинки. Жінка все зрозуміла, прикладаючи малого до грудей.

— Я не задурно. Поможи, як можеш, — зривався Яськові голос.

— Чого там, ми ж люди. Буде молочним братиком для моєї Катрусі. Дивися, не сваряться.

Ясько подивився на нагодованих дітей, і легкий усміх торкнувся заціплених уст.

Через день після похорону привів до Настуні молододу корову, щоб молодиця ні в чому не відказувала, — і йому буде спокійніше. Але чи так? Клопоти, як реп'яхи, обсіли його голову. У свої літа був добрим господарем, і, хоч мав запальну вдачу, його шанували. Але думки... Діти малі, їм потрібен догляд, ласка. І де це для них знайти? Стара мама не дає ради і лише клепче щодня: шукай, Ясю, жінку, рятуй дітей. Помалу сам звик до цієї думки і почав приглядатися до дівчат. Вдовиць оминав, самого ще тридцятка не наздогнала. Проте страх селився в грудях і питав: хто піде на чужі діти, хто його зрозуміє? Так минав день за днем. Мартинко вже лепече до Насті «мамо». Чоловік її, Василь, дивиться кривим оком: не своє ж.

Якось ішов Ясько поруч з кіньми, що тягли велику фіру снопів з дикого лану, і не міг впорядкувати своїх думок. Край села, на роздоріжжі, де стояв високий хрест, перед ним з його фіри почали розсуватися снопи і падати на землю. Чи рубель недобре притягнув, а може, драбини розійшлися, але снопи один за одним сповзали на землю. Купа снопів — і він серед них. Оглянувся навкруг, чи не чути сміху з його безпорадності. Аж раптом жіночий голос:

— Вуйку, ану ж я вам допоможу.

Перед ним стояло високе дівча з товстими косами, перекинутими на груди, і вже тягло снопи, прилаштувавши на фіру. Трохи вколало те «вуйку», адже не старий ще, і сперсердя буркнув:

— Який я тобі вуйко, я майже парубок. А ти чия?

— Шиманських. Он моя хата, — вказала в бік вулиці, яку в селі називали шляхетською. Може, тому що там жили самі поляки.

— А називаєшся як?

— Марися.

Дівчина блиснула гарною усмішкою і гайнула у свою вулицю. Ледве довів снопи і сам себе картав: якийсь незугара, ще й перед дівчиськом себе осоромив. «А воно гарне і молоде», — щось збоку шепнуло. Друга думка гірко шкрябнула: «Куди ти пхаєшся, он вуйком назвала». Аж кркнув, відганяючи раптову нав'язливість думок. Відтоді щось скиміло всередині й усміхнена

Марися ставала перед очі. Вже думками шугав по дівках. А ця чомусь не відступала. Очі в неї добрі й сині, годі забути.

— Мамо, — коли опинилися удвох з матір'ю, сам відважився на розмову. — А що то за дівчина в Леона Шиманського?

— Котра? — Текля аж зупинилася. — Ота косата?

— Так, з гарними косами, — йому аж тьохнуло всередині.

— Ти що? Та вона ще може коників з глини на призьбі ліпити. Тобі маму дітям треба, а не ще одну дитину до хати брати.

— І не така вже дитина. Виросла вже. Мені здалося, що вона добра.

Текля стояла заскочена.

— Чи я знаю? Все в Божих руках.

Відтоді Текля теж вбила собі цвях у голову — де йде, там думка стукає: «Гм, молоде, але вже не так дуже, вже, певно, вісімнадцять є. Он Мартинова Зося дитя за руку водить, теж десь у такі літа».

У неділю після служби в костелі фісгармонія додала жалю, Текля припантувала Леона, що вже повертав у свою вулицю, і недовго добирала слів.

Випросталася, як належить поважній газдині:

— Маю до вас поважну справу, пане Леоне.

Леон не мав багато статків, але мав свій гонор. Цікаво, чого хоче в нього багачка Текля?

— Пане Леоне, — Текля перевела дух. — Ви знаєте нашу біду. Лишилися малі діти, треба їм раду давати. Та що там придумувати — мами їм треба. І бачу, мій Ясь присох до вашої Марисі.

— Але де він її видів? — здивувався Леон. — Вона більше вдома, при хаті.

— Та видів, тоді, як снопи перекинув серед села. Ніби так мало бути. Саме там і завидів. Дуже вже йому впала в око.

— Я... я не знаю, — протягнув, — замолода йти на діти.

— Не переживайте, в нас усе є: і поля, і худоби досить. Ми її не скривдимо, правду кажу, — Текля запобігала і заглядала в очі Леону. — Подумайте, прошу вас.

Леон ішов додому і вже мав що думати. Марисю хотів лишити вдома на господарці. Бо дитина добра і роботи не боїться. І таки шкода, бо молода ще. Але поле Теклі може перейти іншим. А вдома є ще Юльця, Казік, Агнешка, які теж чекають на батьківський спадок. Як же сказати Марисі, що вдівець і дітей двійко? Та й Теклі теж треба дати відповідь. Ішов і повільно шукав виходу. Цього дня не відважився. Дивився на доньку, і жаль його топив. Жінка плаче:

— Чи ти здурів з отим своїм полем? Чи два кавалки нараз будеш кусати? Опам'ятайся!

Леон майже був з нею згоден, але гонор вже брав своє. Його свахою буде Текля — і квит.

Саме вечеряли. Сонце вже сіло, погасивши спеку, крізь відчинене вікно долітав стійкий запах матіоли, яку завжди сіяли дівчата.

— Марисю, — здавленим голосом звернувся до доньки. — Сватати тебе хоче один чоловік, поважний, небідний.

— Хто, татку? — вихопилася Юльця, яка мала звичку встрявати першою.

— Не про тебе, сиди і не рипайся, ще не твій час.

Юльця ображено засовалася на лавці. Марися мовчала.

— То Ясь, що 'му жінка вмерла, — нарешті збувся тягара, що тиснув плечі.

— Татуню, та він вуйко мені!

— Не такий вже вуйко, якихось десять літ.

— І нижчий від мене.

— Красу на тарелі не крають. Зле біля нього тобі не буде.

— Бідна моя головонько, — тихо шепотіла мама.

— Мамуню, та як же? — слабо боронилася Марися.

— Чи ж я знаю, дитино? Може, так Бог дає. Чоловік він добрий, буде тебе шанувати.

— Чи я не варта ліпшого?

— Ті ліпші голі, як костельні миші. Тоді пошкодуєш за тим, що могла би мати, — вже тягла за чоловіком. — Ти думаєш, що за тим Міхалом, що тебе пантрує, буде тобі ліпше?